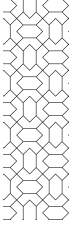

CITATION

Yüner, Hüseyin, "Music Education in Theology and Islamic Science Faculties", *Bozok University Journal of Faculty of Theology [BOZIFDER]*, 13, 13 (2018/13) pp. 253-267

İLAHİYAT VE İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTELERİNDE MUSİKİ EĞİTİMİ

Music Education in Theology and Islamic Science Faculties

Hüseyin YÜNER

Öğr. Gör.

Yozgat Bozok Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü.

Lecturer,

Yozgat Bozok University, Faculty of Theology, Department of Islamic History and Arts.

huseyinyuner@gmail.com, Orcid: 0000-0002-5169-7886.

Öz

Eğitim, bireyde toplumca istenen davranışları gerçekleştirme sürecidir. Sanat eğitimi ise aynı doğrultuda bireye kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak, belirli sanatsal davranışlar kazandırma sürecini kapsamaktadır. Müzik, insanlığın en asgari ortak genel kültürün en temel unsurlarından birisidir. Müzik, sanat üst başlığının içeriği en geniş ve etkili en fazla olan faaliyet alanıdır. Mesleki müzik eğitimi, yükseköğretim seviyesinde konservatuvarlarda, güzel sanatlar, müzik ve eğitim fakülteleri müzik öğretmenliği bölümlerinde verilmektedir. İlahiyat fakültelerinde ise müzikle ilgili derslerin bulunması, mezunların ifa edecekleri meslekleri göz önüne alındığında oldukça önemlidir. Öğrencilerin hedeflenen düzeyde müzik bilgisine ulaşabilmesi için yükseköğretim kurumlarının mesleki müzik eğitimi veren bölümlerinde eğitim alan öğrenciler kadar bir bilgi ve deneyime sahip olması gerekmektedir. Mevcut şartlarda bunu gerçekleştirmek mümkün değildir. Bu çalışmada asgari imkânlar dâhilinde uygulamaya koyulabilecek çözüm önerileri sunulmuştur. İki, üç ve dördüncü sınıflarda genel müzik ve dinî musiki ile alakalı ikişer seçmeli dersin programa eklenmesiyle temel müzik becerilerinin kazandırılması ve mesleki müzik icralarının yapılabilirliği mümkün olacaktır.

Anahtar kelimeler: Musiki, nazariyat, eğitim, ilahiyat, müfredat

MUSIC EDUCATION IN THEOLOGY AND ISLAMIC SCIENCE FACULTIES

Abstract

Education is the process of individuals' acquisition of behaviours which society desire. Art education, in the same direction, includes the process of giving specific artistic behaviours at the individual through his own experience and aimfully. Music is one of the indispensable elements of the minimum common culture of people. Music is the field of activity of art headpiece with the broadest content and the greatest influence. Vocational music education is taught at higher educational level in conservatories, fine arts music and education faculties in music teaching departments. Having lessons related to music in the theology faculties is very important, when considering the jobs that graduates will perform. Students need to have as much knowledge and experience as the students in the vocational music education departments of higher education institutions in order to reach music information at the desired level. It is not possible to achieve this in the current conditions. In this study solution proposals that can be put into practice within minimum possibilities have been presented. With the addition of two lessons related to general music and religious music to the curriculum of the second, third and fourth grades, students can achieve basic musical knowledge and vocational practices.

Keywords: Music, theory, education, theology, curriculum

KAYNAKÇA

Yüner, Hüseyin, "İlahiyat Ve İslami İlimler Fakültelerinde Musiki Eğitimi", *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [BOZIFDER]*, 13, 13 (2018/13) ss. 253-267. **Makale Geliş T:** 04/06/2018, **Kabul T:** 07/06/2018.

Giriş

Teori ve uygulama tüm bilim alanlarında her türlü faaliyetin birbirini takip eden süreç ve boyutlarıyla alakalı en genel iki üst başlık olarak kabul edilebilir. Geçerliliği bilimsel verilerle saptanmış bilgi anlamında kullanılan *teori* kavramının yerine Türk bilim literatüründe *nazariyat* ifadesi tercih edilmiştir. Arapça نظر kökünden türemiş olan “nazariyat” bakmak/bakışla ilgili olan durumları anlatan bir kelimedir.¹ Kavram Türkçede “kuramlar” anlamına gelmektedir.² Nazariyat terimi 18. yüzyıldan itibaren Safiyyüddîn Abdü'l-Mü'min Urmevî (? - 1294) ile kullanılmaya başlanan edvar kelimesinin yerini almaya başlamıştır.

Nazari eserler, ele aldıkları ilmin temel konularına açıklık getirmeye çalışmışlardır.³ Müzik nazariyatı ise musikinin bağlı olduğu her türlü kuralı kapsamına alan ilimdir.⁴ Nazariyat, diğer ilimlerde uygulamalı alanlar dışında kalan bölümü teşkil ettiği gibi Türk musikisinde de icraî faaliyetlerin haricindeki her türlü kuramı kapsar ve bu şekliye pozitif bilimlerdeki “teori” yerine kullanılmaktadır.

Müzik her dönem insanların yaşamında bir şekilde yer bulan çok geniş kapsamlı bir unsurdur. İlk çağlardan itibaren her insan topluluğu geliştirdikleri kendilerine has yöntemlerle müzikle ilgilenmiştir. Bu doğrultuda müzik her insanın her anında bir şekilde yer bulabilen vazgeçilmez bir hayat unsuru hâline gelmiştir.⁵ Müziğe ilişkin ilgi ve icra, amatör/özengen ve profesyonel olarak iki şekilde sınıflandırılabilir. Müzik eğitimiyle ilgili süreç de bu tasnif kapsamında değerlendirilebilir. Profesyonel icranın dışında müzik her bireyin günlük hayatında işittiği melodilerle, kültür ve gündelik yaşamın etkisiyle tercih edilen tarzlarla hayatın neredeyse her türlü anında dinlenilmesi ya da söylenilmesi şeklinde yer almaktadır.

¹ İbn Manzûr, *Lisâni'l-'Arab* (Beyrut: Dâru Sadır Yay.,1994), 5: 215; Mütercim Asım Efendi, *Kâmûsu'l-Muhîr Tercümesi* (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yay., 2013), 3: 2372; Mehmed Vankulu, *Vankulu Luğati* (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yay., 2014), 1: 930.

² http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=NAZAR%C4%B0YAT (17.05.2018).

³ Recep Uslu, “Osmanlıdan Cumhuriyete Türk Müziği Teorileri”, *Türkler* 12 (2002): 443.

⁴ İ. Hakkı Özkan, *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri* (İstanbul: Ötüken Yay., 2006): 35.

⁵ Yılmaz Kahyaoglu, “Eğitim Ve Müzik Sosyolojisi”. *Sanat Dergisi* 13 (2008): 151.

Hayatın hemen her türlü etkinliği içerisinde bir boyutuyla yer alan müziğe, mesleki hayatta icra edilen işlerde de ihtiyaç duyuluyorsa temel seviyede bir müzik bilgisinin gerekliliği de tartışılmaz. “Genel müzik eğitimi aslında her düzeyde, her yaşta, herkes için gereklidir, zorunludur ya da zorunlu olmak zorundadır. Çünkü müzik, herkese kazandırılması esas olan ‘asgari ortak/genel kültür’ün başta gelen ayrılmaz öğelerinden biridir.”⁶

Hayatı boyunca tüm çevresi ile etkileşim durumunda olan insan, içinde yaşadığı bu çevrenin istek ve beklentilerine uygun davranışlar geliştirir. Bu davranış değişiklikleri rastlantısal ya da kendiliğinden gerçekleşebilir. Bunun dışında yetişkinlerce isteyerek ve planlanarak değiştirilen davranışlar da vardır. Terim olarak “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci”⁷ şeklinde tanımlanan eğitim aynı zamanda “bireyde toplumca istenen davranışları gerçekleştirme süreci” olarak da tanımlanmaktadır.⁸

İnsanlar yaşamı boyunca farkında olarak ya da olmayarak farklı sanat dallarıyla iç içe bir süreç geçirirler. Sanatın fonksiyonlarından biri toplumsallaştırmadır. Sanat aracılığıyla birey toplumsal değerleri kazanır ve çevresiyle daha yüksek uyum içerisinde olur. Ayrıca sanat, bireyin hislerini ifade ederken bunu daha estetik ve ilgi çekici yolla yapmasının önemli araçlarından biridir. Kimi zaman bireyler kelimelerle ve davranışlarıyla dile getiremedikleri duygularını sanat unsurları aracılığıyla ortaya koyarlar. Bu doğrultuda sanatın bireyin duygu dünyasını genişleten ve aydınlatan bir araç rolü üstlendiği ifade edilebilir. “Kısaca sanat, insanların tabiat karşısındaki duygu ve düşüncelerini çizgi, renk, biçim, ses, söz ve ritim gibi unsurlarla güzel ve etkili bir biçimde ve kişisel bir üslupla ifade etme çabasından doğan ruhsal bir faaliyet olarak da tanımlanabilir.”⁹ Sanat eğitimi ise bireye kendi yaşantısı yoluyla, amaçlı olarak, belirli sanatsal davranışlar kazandırma ya da bireyin sanatsal davranışında amaçlı olarak belirli değişiklikler oluşturma sürecidir.¹⁰ Sanat

⁶ Ali Uçan, *Müzik Eğitimi Temel Kavramlar-ilkeler-yaklaşımlar* (Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yay., 1997), 31.

⁷ Selahattin Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme* (Ankara: Yelken Yayıncılık, 1972), 12.

⁸ Yıldız Kuzgun, *Rehberlik ve Psikolojik Danışma* (Ankara: ÖSYM Yay., 1997), 1.

⁹ Bayram Akdoğan, *Sanat'ın Kitabı*, (Ankara: 2014), 15.

¹⁰ Uçan, *Müzik Eğitimi Temel Kavramlar-ilkeler-yaklaşımlar*, 30.

eğitimi ile bireylerin duygularına ilişkin farkındalığının ve duygularını ifade edebilme becerilerinin artması hedeflenmektedir. Sürecin sonunda kişi, yaratıcılığını geliştirebilme, doğru görme ve ayrıntılara vâkıf olabilme melekelerini geliştirecektir.

Sanat çok geniş çaplı bir faaliyet alanı olmakla birlikte hacmi en büyük alt başlığını müzik teşkil eder demek yanlış olmaz. İnsanın gündelik hayatında karşılaşabileceği her türlü iş, işlem veya etkinlik içerisinde müzikle alakalı pratiklerin¹¹ bir şekilde var olması mümkündür. İnançların ve geleneklerin katkısıyla yoğrulan kültürlerin gündelik hayattaki güzergâhında yer alan her kavşağında müzikle kesişen bir an var olmak durumundadır.¹²

İnsan hayatında müzik bir faaliyet alanı olarak amatör/özengen ilgi ve profesyonel meslek boyutuyla iki şekilde yer bulur.¹³ Her birey, dâhil olduğu kültürel ve sosyolojik ilgileri doğrultusunda müziğe ait unsurlarından biriyle hayatının birçok alanında farklı etkileşimler içinde olur. Özengen müzikal faaliyetler pasif okuyucu¹⁴ ya da dinleyici olma boyutuyla her insanın bilfiil hep uyguladığı işlerdendir. Kişinin kendi başınayken bir müzik eseri dinlemesi, ona eşlik etmesi veya mırıldanma şeklinde irticalen okuması dahi özengen seviyede bir müzikal faaliyettir.

Müziğin kişinin profesyonel meslek alanı hâline gelebilmesi ise ancak yeterli ve nitelikli bir müzik eğitimiyle mümkündür. Geline nokta şu kolay şekilde görülecektir ki; müzik çok yüksek potansiyeli olan endüstriyel bir alan hâline gelmiş, toplumların ekonomik ve sosyal yapısında ciddi etkilere sahip bir konuma erişmiştir. Kitlesel hareket edebilme kabiliyetine sahip toplulukları oluşturabilen müzik türlerinin var-

¹¹ Kişinin bebeğini uyutmak için söylediği ninni; asansör, market, çay bahçesi, restoran, kafeterya vb. yerlerde çalan ya da bir iş yaparken söylenen şarkılar; ibadete ait veya geleneksel birçok dini ritüelde gerçekleştirilen uygulamalarda ve daha sayılması mümkün olmayacak kadar birçok alanda olduğu gibi müzik tartışmasız hayatın her adımında bir şekilde vardır.

¹² Diana Boer v. dğr., “Young people’s topography of musical functions: Personal, social and cultural experiences with music across genders and six societies”, *International Journal of Psychology* 47/5 (October 2012): 357.

¹³ C. Hakan Çuhadar, “Müzik ve Müzik Eğitimi”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 25 (2016): 222.

¹⁴ Planlanmış ya da talep edilen herhangi bir etkinlik çerçevesinde olmayıp spontane gelişen, daha kendi ortamında ve hâlinde bir icra durumunu ifade eder.

lığı bilhassa sosyal yönden ne denli etkiye sahip olabileceğini göstermektedir.

Müzik eğitiminin bireyin duyuşsal ve devinişsel/psikomotor davranışlarındaki olumlu etkilerinin yanı sıra, bilişsel öğrenmeleri üzerinde de etkili olduğu birçok araştırmada kanıtlanmıştır.¹⁵ Müzik eğer kişinin hayatının ondan kazanacağı profesyonel meslek alanı olarak seçilecekse mesleki müzik eğitiminden geçmek bu mesleği ifa ederken gerekli yetkinliğe erişmenin en makul yoludur. Böyle bir müzik eğitimini ise yükseköğretim seviyesinde konservatuvarlarda, güzel sanatlar fakültesi müzik bölümleri ve eğitim fakültesi müzik öğretmenliği bölümlerinde almak mümkün olacaktır. Müzik sanatçılığı eğitimi (bestecilik eğitimi, seslendiricilik/yorumculuk eğitimi), müzikbilimcilik eğitimi, müzik öğretmenliği (eğitimciliği) eğitimi, müzik teknolojisi eğitimi, mesleki müzik eğitiminin başlıca dallarını (kollarını) oluşturmaktadır.¹⁶

Adı geçen eğitim kurumlarının müfredatının tamamına yakını müzikle ilgili içeriğe sahip derslerden oluşmaktadır. Bu şekilde bütün eğitim sürecinde müziğe ait teorik ve pratik her konunun enine boyuna incelenebilmesi ve öğretilbilmesi için hem yeterli süre hem de imkânlar mevcuttur.

İlahiyat Fakültelerindeki Durum

İlk ilahiyat fakültesi 1924 yılında Dârülfünûn'a (İstanbul Üniversitesi) bağlı, öğrenim süresi üç yıl olarak kurulmuş, 1933'te bu fakülte kapatılmış ve 1949'da Ankara Üniversitesi bünyesinde yeniden açılmıştır.¹⁷ Bu fakültelerin kuruluş amacı, "Din meselelerinin sağlam ve ilmî esaslara göre incelenmesini mümkün kılmak, mesleki bilgisi kuvvetli ve düşünüşünde ihatalı din adamlarının yetişebilmesi..."¹⁸ şeklinde tarif edil-

¹⁵ Elvan Gün Duru v. dğr., "Müzik Eğitiminin Bilişsel Gelişime Etkisi", *The Journal Of Academic Social Science Studies* 50 (2016): 119.

¹⁶ Uçan, *Müzik Eğitimi Temel Kavramlar-ilkeler-yaklaşımlar*, 27.

¹⁷ Mustafa Öcal, "Cumhuriyet döneminde Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/7 (1998): 251. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc031/kanuntbmmc031/kanuntbmmc03105424.pdf (01. 10. 2017).

¹⁸ Öcal, "Türkiye'de Din Eğitimi Tarihi Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 12/6 (2008): 403.

miştir. Ağırlıklı olarak temel İslam bilimleri bölümü derslerinin (tefsir, hadis, fıkıh, kelam) müfredatta yer bulmasıyla birlikte felsefe din bilimleri ve İslam tarihi ve sanatları bölümlerinde okutulan derslerle de öğrencilerini bilgiyle teçhiz etme gayesindedir.¹⁹

İlahiyat fakülteleri, öğrencilerini Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından yapılan merkezî sınavla almaktadır. Kendi kriterlerini belirlediği ayrı bir seçme süreci yürütülmemekte, ağırlıklı olarak genel kültür alanında yer alan sözel sorulardan hazırlanmış bu sınavla gelen öğrencileri kabul etmektedir.

İlahiyat fakültelerinde, öğrencilere istendik seviyede müzik bilgisini aktarabilecek oranda müzik derslerinin bulunması ihtiyacı ilk bakışta, kuruluş amacı toplumun dinî ve ahlaki değerlerini ihya ve ikmal etmek olması hasebiyle pek de zaruri gibi görünmemektedir. Lakin bu fakültelerden mezun olan öğrencilerden beklentiler, mesleki hayatlarında ifa edecekleri görevler göz önüne alındığında ciddi bir müzik eğitimine ihtiyaç duyulması durumunu işaret etmektedir.

Bu fakültelerden mezun olan özellikle erkek öğrenciler, devlet kurumları bazında bir değerlendirme yapılırsa; Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde müftü, vaiz, imam-hatip ve müezzin-kayyım gibi mesleklere; kız öğrenciler de Kur'an kursu öğreticiliği kadrolarına atanmaktadır. Mezun olan öğrencilerin yerine getirecekleri bu görevlerde cami musikisine²⁰ ait formları icra edecek ve öğretecek yeterliliğe sahip olmaları oldukça önemlidir.²¹ Milli Eğitim Bakanlığına bağlı imam-hatip liselerinde bazı meslek derslerinde ve diğer liselerdeki din kültürü ve ahlak bilgisi ve Kur'an-ı Kerim derslerinde yine cami musikisi formlarına ait uygulamaları temel seviyede bilmesi ve öğrencilerine öğretebilecek nitelikte olması beklenmektedir.

Kur'an-ı Kerim tilaveti, ezan, kamet, sala, tekbir, salât-ı ümmiye, telbiye, teravîh tertibi, mahfel sürmesi, tesbih, mevlid²² cami musikisine

¹⁹ Mehmet Paçacı ve Yasin Aktay, "75 Years of Higher Religious Education in Modern Turkey", *The Muslim World* (Apr 3 2007), pp. 408-410.

²⁰ Bayram Akdoğan, *Örneklerle Türk Din Musikisinde Formlar* (Ankara: Bilge Ajans, 2010), 47; Ahmet Hakkı Turabi, *Cami Musikisi, Cami Yazıları* (Ankara: DİB Yay., 2012), 160.

²¹ Bayram Akdoğan, "Din Görevlilerine Musiki Eğitimi Verilmesi Hakkında Örnek Bir Metot", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 43/2 (2002): 330.

²² Fatih Koca, *İslam Tarihi ve Medeniyetinde Salâlar ve Salavatlar* (Doktora tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2013), 39.

ait başlıca formlardır.²³ Bu formlara ait tüm icralar, müzik bilgi ve becerisini doğrudan ilgilendiren sese dayalı musiki uygulamalarıdır²⁴ ve bunları asgari gereklere uygun şekilde yapabilmek iyi derecede müzik bilgisi ve tecrübesi gerektirmektedir.

Bahsedilen bu gereksinimlerin edinilmesi sürecinde karşılaşılan zorluklardan birisi de bilhassa karma (kız-erkek karışık) eğitim yapılan sınıflarda öğrencilerin müzikal uygulamalara katılım konusunda çekingen davranmaları sorunudur. Bununla birlikte geçmiş hikâyelerinde sosyolojik, ideolojik, teolojik ve siyasal anlamda farklı görüş eğilimlerine sahip öğrencilerden müteşekkil ortamlarda müziğin haram ya da helal oluşu konusundaki tereddütlerin giderilmesi için geçirilmesi gereken süreç pek de azımsanacak düzeyde değildir.²⁵

Kur'an-ı Kerim'de müziğin haram ya da helalliği konusunda delil teşkil edebilecek nitelikte açık ifadeli bir hüküm yer almamaktadır.²⁶ Hz. Peygamber'in müzik ve diğer eğlence unsurlarını haramlık ya da yasaklık perspektifli bir bakıştan ziyade fitri ve insani tarafıyla gözettiği görülmektedir. O dönemde yaşayan bazı kimselerin şarkıcılığı profesyonel meslek olarak seçmelerine müsaade etmiş olması²⁷ aslında bu konuda tereddüte mahal bırakmayacak seviyede tüm tartışmaları başlamadan noktalayacak bir yaklaşımdır. Buna rağmen geleneksel din anlayış ve yaşayışının etkisiyle büyümüş öğrencilerin bu konuda herhangi bir ikileme düşmeksizin müziği bir bilim ve sanat faaliyeti olarak algılama seviyesine erişmeleri zaman ve sabır gerektiren bir uğraşa ihtiyaç duymaktadır.

Öğrencilerin iyi bir müziksel işitme ve okuma yeteneği kazanmaları ve bu yeteneklerini geliştirmeleri adına mesleki müzik eğitimi veren

²³ Ahmet Hakkı Turabi (ed.), *Türk Din Musikisi*, (Ankara: Grafiker Yay., 2017), 71.

²⁴ Nuri Özcan, "Cami Musikisi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 7 (İstanbul: TDV Yay., 1993), 102.

²⁵ Safa Yeprem, "İlahiyat Fakültelerinde Müzikal İşitme Okuma ve Yazma Çalışmaları", *Geçmişten Günümüze Uluslararası Dini Musiki Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (2017): 402.

²⁶ H. Yunus Apaydın, "Müsiki", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* c. 31 (İstanbul: TDV Yay., 2006), 261; Akdoğan, "İslâm'da Müsikinin Hükmü Konusunda İleri Sürülen Âyet ve Hadislerin Tahlili", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/14 (Temmuz-Aralık 2009): 115.

²⁷ İsmail Pırlanta, "Hz. Peygamber Döneminde Eğlence Hayatı", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/1 (Winter 2015), 645.

kurumlarda, adları kuruma göre farklılık göstermekle beraber “müziksel işitme, okuma ve yazma” dersi oldukça önemlidir.²⁸ Konservatuvarlar, eğitim fakülteleri, güzel sanatlar eğitimi bölümleri ve müzik eğitimi anabilim dalları şeklinde sıralanabilecek bu eğitim kurumlarında öğrencilere olabildiğince yoğun şekilde müziksel işitme, okuma ve yazma eğitimi uygulanmaktadır..²⁹

Müzik eğitimi diğer tüm bilim alanlarının eğitiminde olduğu gibi süreklilik prensibine bağlı bir şekilde yürütülmelidir. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun dokuzuncu maddesinde³⁰ vurgulanan bu ilke, öğrenmenin tedricilik/sıra ve süreklilikle gerçekleştirilmediğinde öğrenilenlerin bir kısmının kaybolması³¹ kaçınılmaz sonucuyla karşılaşması durumuna işaret etmektedir.

İlahiyat fakültelerinde gerçekleştirilecek müzik eğitiminin, bu alanda daha önce herhangi bir eğitim almamış ve fakülteye kabul edilirken müzikle ilgili herhangi bir yetenek sınavından geçirilmemiş öğrencilere verileceği hesaba katıldığında erken dönemlerden başlatılıp tedricen okul bitimine kadar birbirini tamamlayıcı bir müfredatla sunulması en مناسب yöntem olarak kabul edilebilir.

Bunun için de gerekli sayıda müziğe ait dersin dönemlere dağıtılarak müfredata yerleştirilmesi müzik temel eğitiminin verilebilmesi adına uygundur, ancak temel eğitim alanı İslami bilimler olan ilahiyat ve İslami ilimler fakültelerinde çok daha yoğun şekilde temel İslam bilimleri bölümüne ait dersler yer almakta, bundan sonra da felsefe ve İslam tarihine ait derslerin programda yer bulduğu görülmektedir. Müziğe ait derslerin içinde bulunduğu İslam tarihi ve sanatları bölümü burada en küçük paya sahiptir.³² 23. 06. 2017 tarihli YÖK kararıyla eğitim bilimleri içerikli formasyon derslerinin de ilahiyat ve İslami ilimler fakül-

²⁸ Hakan Bağcı, “Müziksel İşitme, Okuma ve Yazma Eğitiminde Uygulanabilecek Yaratıcı Etkinlikler”, *Sanat Eğitimi Dergisi* 3/ 2 (2015): 122.

²⁹ <http://www.sis.itu.edu.tr/tr/dersplan/plan/TEB/200610.html>; <http://gef.gazi.edu.tr/posts/download?id=71552>; <https://dbp.erciyes.edu.tr/Program/P3.aspx> (21. 05. 2018).

³⁰ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>

³¹ Şeyda Çilden, “Müzik, Çocuk Gelişimi ve Öğrenme”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 21/1 (2001): 7.

³² http://ilahiyat.bozok.edu.tr/tr/sayfa/24/ders_mufredatlari; http://www.divinity.ankara.edu.tr/?page_id=429 (01. 10. 2017).

teleri müfredatına eklenerek ders programına dâhil edilmesi öngörül-
müş ve bu durum programı daha da yoğunlaştırmıştır.

Yukarıda bahsedilen yoğun program içinde müzik eğitime ye-
terince yer bulmak, bununla beraber öğrencinin tüm bu derslerle baş
edebilmek için harcaması gereken ciddi bir enerjiye ve zamana ihti-
yaç duyması, öğrencilerin büyük çoğunluğunun daha önceden mü-
zik alanında herhangi bir tecrübeye sahip olmamaları ilahiyat fakülte-
lerinde müzik alanında yapılacak eğitimin ne denli zor olacağını gös-
termektedir.

Bu fakültelerdeki neredeyse hiçbir öğrenci müziksel işitmenin³³ ne ol-
duğu, duyma ve seslendirme koordinasyonu ile sesi nasıl kullanabilece-
ği, enstrüman vokal uyumu gibi müziğin olması gereken en temel uygu-
lamaları hakkında herhangi bir fikre sahip değildir. Oysa mezun olduğu
zaman bulunacağı meslekler içerisinde müziği ilgilendiren uygulamala-
rı kaliteli bir seviyede icra etmesi beklenmekte, istenmektedir. Beklentiler
doğrultusunda bir sonuca ulaşabilmesi ancak yükseköğretim kurum-
larının mesleki müzik eğitimi veren bölümlerinde eğitim alan öğrenci-
ler kadar bir bilgi ve deneyime sahip olması ile mümkün olabilir. Bu du-
rum, verilen ile beklenen arasında oldukça farklı bir ters orantı ortaya çı-
karmaktadır. Zira sadece bir dönem zorunlu olarak okutulan (bazı üni-
versitelerde seçmeli) dinî musiki dersi, belli başlı nazari bilgileri çok yü-
zeysel olarak vermekten başka bir imkân tanımayacaktır.

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin mezun olduğu orta dereceli okulla-
ra bakıldığında büyük çoğunluğunu imam-hatip liselerinden gelenle-
rin oluşturduğu görülmektedir. Temel seviyede dinî musiki eğitimi ve-
rilmesi beklenen bu okullarda ilk defa 1985 yılında hazırlanarak uygu-
lamaya konulan ve yaklaşık yirmi sekiz yıl yürürlükte kalan dinî mu-
siki öğretim programı,³⁴ değişen eğitim felsefesinin bir tezahürü ola-
rak 2014 yılında yenilenmiştir.³⁵ Bununla birlikte süre yetersizliği, ni-

³³ Özge Gençel Ataman, “Müzik Öğretmeni Adaylarının Müziksel İşitme Okuma Yaz-
ma Dersleri Başarılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Balıkesir Üniver-
sitesi Örneği)”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 26 (2) (2013): 458.

³⁴ http://ttkb.meb.gov.tr/kurul_kararlari2.aspx?ilk=1&aranan=&tarihi=1985-09-30&kararno=196&sayfa=1.

³⁵ http://ttkb.meb.gov.tr/kurul_kararlari2.aspx?ilk=1&aranan=&tarihi=2014-05-07&kararno=37&sayfa=1.

telikli öğretmen ve materyal eksikliği gibi sebeplerle umulan seviyelerde bir eğitim sürecinin gerçekleştirilebildiğinden bahsetmek pek mümkün değildir.³⁶

Dolayısıyla ilahiyat fakültelerine en çok öğrenci gönderen orta dereceli okul konumundaki imam-hatip liselerinde verilen musiki eğitiminin, öğrencilerin fakülte düzeyinde alacakları musiki eğitime hazır bulunuşluluk anlamında beklentiyi karşılayabilecek bir katkılarından söz etmek mümkün değildir.

Sonuç ve Öneriler

Müzik başlığı altında yer alan teorik konuların tamamını kapsayan nazariyat³⁷ çok geniş kapsamlı bir inceleme alanını ifade eder. Musikin kendine ait bir matematiği vardır³⁸ ve müzikal uygulamaları yeterli şekilde anlamak, bilhassa Türk musikisi sistematüğini izah edebilecek kadar müktesebata sahip olmakla eş güdümlüdür. Bu seviyeyi yakalamak ise mühim bir emek ve zaman ayırmakla mümkün olabilecektir.

İlahiyat fakültelerinde müzik eğitimi sürecinde asıl problemlili kısım müziksel işitme ve okuma uygulamalarıyla ilgili bölümüdür. Bu eğitimin nitelikli yapılabilmesinin bazı ön şartları vardır ki bunlar; öğrencinin hazır bulunuşluluğu,³⁹ yardımcı materyal⁴⁰ ve uygulamaların diğer ders ortamlarına rahatsızlık vermesini engelleyecek şekilde düzenlenmiş ortamlar⁴¹ olarak sıralanabilir. Bahsedilen bu şartların ilahiyat/İslami ilimler/İslam ve din bilimleri fakültelerinde yeterli asgari şartları sağlamaması ve müfredatta yer alması bağlamında müzikal aktivitelerin gerektiğince yerine getirilmesine imkân sağlayacak teorik ve uygulama-

³⁶ Muhammet Sevinç, “İmam Hatip Liselerinde Dinî Mûsikî Eğitiminin Tarihsel Süreci ve Öğretim Programlarının Karşılaştırılması”, *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [BOZİFDER]* 11/11 (2017/11): 180.

³⁷ Türk musikisi tarihi de bu başlık altında incelenir.

³⁸ Mehmet Tıraşçı, *Türk Musikisi Nazariyatı Tarihi* (İstanbul: Kayıhan Yay., 2017), 24.

³⁹ Bu durum, öğrencinin dersi almadan önceki dönemde müzik eğitimi ile ilgili bir hikâyesinin olması ve müzikal işitmeye dair bir seçme sürecinden geçmesini ifade etmektedir.

⁴⁰ Eğitim sürecinde kullanılacak enstrüman ve mikrofon, hoparlör benzeri elektronik olan ya da olmayan diğer yardımcı aletler.

⁴¹ Tıraşçı, “İlahiyat Fakültelerinde Okutulan Türk Din Mûsikisi Dersi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Route Educational and Social Science Journal* Volume 2 (3), (July 2015): 29.

lı bir içeriğin olmaması arzu edilen seviyelerde eğitimin verilebilmesini mümkün kılmamaktadır.

Lisans eğitimi boyunca sadece bir dönem verilen zorunlu dersin dışında en geç ikinci sınıftan başlamak üzere üçüncü ve dördüncü sınıflarda da her dönem musiki ile alakalı ve içeriği birbirinin devamı, birbirini tamamlar mahiyette en az bir seçmeli ders konulması periyodik bir süreçte verilecek eğitimle temel nazari bilgilerin verilebilmesine imkân sağlayacaktır. Altı dönemde zorunlu dinî musiki dersiyle birlikte toplam yedi ders müzik eğitimi alacak öğrenci, metodolojisi güzel hazırlanmış bir ders içeriği ile oldukça tatmin edici bir mesafe katedebilir. Bu seçmeli derslerin biri teorik ikisi uygulamalı olmak üzere toplam üç ders saati şeklinde planlanması verim alınması hususunda oldukça faydalı sonuçlar verecektir.

Öğrenci bu sürecin sonunda dinlediği eserin makamını tanıyabilecek ve farklı makamlarda icralar yapabilecek istidada erişebilir. Bu da bir ilahiyat fakültesi öğrencisi için hayatının mesleki ve kişisel her kesitinde mutlaka bir şekilde yer bulacak olan musiki becerisi konusunda azımsanmayacak derecede bir kazanım sayılabilir.

Öğrenci sayısı en fazla yirmi kişi olan sınıflarda, dersin bir bölümü teorik bir bölümü pratik yapılacak şekilde tasarlandığında nota temel bilgisi on dört haftayı kapsayan bir dönemlik süreçte, iyi hazırlanmış bir programla kolaylıkla verilebilir. Takip eden dönemdeki derste ise solfej ağırlıklı olmak üzere nota pratikleri yapılır. Bu dönem müzikal işitme ve seslendirmeye tam anlamıyla alışmaya başlayan öğrenci makamsal duyum uygulamalarına hazır hâle gelecektir. Üçüncü dönemde yavaş yavaş makamsal uygulamalara geçilip çok kullanılan bilhassa basit makamlarda uygulamalar farklı formlarda⁴² eserlerle gösterilmeye başlanır. Dördüncü dönemde ise Türk din musikisi repertuar çalışmalarına yer verilerek çok kullanılan yedi-sekiz makamda eserler seçilip her hafta bir deşifre ve icra çalışması yapılarak yeterli kulak dolgunluğu sağlanacak ve saptanan makamlarla ilgili melodik seyir ve yapı tanınmış olacaktır. Beşinci dönemde daha önceki dönemlerde gösterilen makamla-

⁴² Şarkı, türkü formlarından basit örnekler de olmakla birlikte ağırlıklı olarak klasik değer taşıyabilecek Türk din musikisi formlarından eserler seçilebilir.

rın teknik ayrıntılarına ilişkin çalışmaları içeren bir müfredat takip edilerek makamlarla ilgili nazari ayrıntılar ikmal edilir. Yine bu dönemde solfej ve deşifre uygulamaları çokça yapılmalıdır. Kur'an-ı Kerim tilaveti ve özellikle erkek öğrenciler için ezan, kamet ve sala örnekleri üzerinde makamsal pratiklerin yapılacağı altıncı ve son dönem elde edilmiş tüm nazari ve uygulamalı bilgilerin mesleki uygulamalarda kullanılacak becerilere dönüştüğü tamamlayıcı çalışmalardan müteşekkil olacak şekilde planlanır.

Bahsedilen bu uygulamaların yapılabilmesinin en önemli ön şartlarından birisi müziğe kabiliyetli ve ilgili öğrencilerin tespit edilerek eğitim sürecinin onlarla yürütülmesidir. İmkânlar el verdiğince anabilim dalı hoca ya da hocalarının hazırlık sınıfından itibaren ilgili ve kabiliyetli öğrenciler için düzenleyecekleri enstrüman eğitimi kursları, yine tüm öğrencilerin katılabileceği şekilde tasarlanmış koro faaliyetleri, istekli ve kabiliyetli öğrencilerin tespit edilmesinde önemli katkılar sağlayacaktır. Ders seçimlerinde de bu öğrencilerin musiki derslerini öncelikli olarak seçebilmelerine imkân verecek düzenlemelere gidilebilir. İkinci sınıf ilk döneminden itibaren musiki seçmeli dersini almaya başlayan öğrencilerle süreci devam ettirme zorunluluğu da göz ardı edilmemelidir. Zira üçüncü ya da dördüncü sınıfın herhangi bir döneminde derslerden birisini seçmiş bir öğrencinin temel müzik bilgilerine sahip olmadan yukarıda belirtilen müzikal uygulamaların sürecine dâhil olarak başarılı sağlaması düşünülemez.

İkinci sınıftan itibaren her dönem haftada üç ders saatinden toplam altı dönem ve ayrıca haftada iki saatlik zorunlu dinî musiki dersi de hesaba katıldığında lisans eğitimi boyunca toplamda 280 saatlik bir müzik eğitimi verilmiş olmaktadır. Bunun, Türk musikisi nazariyatı temel bilgileri verilerek bilhassa cami musikisi formlarına ait uygulamalarda gerekli olacak nazari müktesebatın elde edilebilmesiyle birlikte hedeflenen pratikleri de tatmin edici seviyelerde icra edebilme kabiliyetini kazanma adına yeterli bir süre sayılabileceği söylenebilir. Bu sürenin üç yıllık bir zamana yayılmış olması da eğitimin istendik olgunlaşma sürecinde gerçekleşmesine imkân sağlayacaktır.

Kaynakça

- Akdoğan, Bayram. *Sanat'ın Kitabı*. Ankara: 2014.
- Akdoğan, Bayram. “Din Görevlilerine Musiki Eğitimi Verilmesi Hakkında Örnek Bir Metot”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 43/ 2 (2002): 315-353.
- Akdoğan, Bayram. “İslâm'da Mûsikînin Hükümü Konusunda İleri Sürülen Âyet ve Hadislerin Tahlili”. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14/22 (Temmuz-Aralık 2009): 109-136.
- Apaydın, H. Yunus. “Mûsiki”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31: 261, İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Ataman, Özge Gençel. “Müzik Öğretmeni Adaylarının Müziksel İşitme Okuma Yazma Dersleri Başarılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Balıkesir Üniversitesi Örneği)”. *Eğitim Fakültesi Dergisi* 26/2, (2013): 455-471.
- Bağcı, Hakan, “Müziksel İşitme, Okuma ve Yazma Eğitiminde Uygulanabilecek Yaratıcı Etkinlikler”. *Sanat Eğitimi Dergisi* 3/2 (2015): 115-127.
- Boer, Diana-Fischer, Ronald-Tekman, Hasan Gürkan-Abubakar, Amina-Njenga, Jane-Zenger, Markus. “Young people’s topography of musical functions: Personal, social and cultural experiences with music across genders and six societies”. *International Journal of Psychology* 47/5, (October 2012).
- Çilden, Şeyda. “Müzik, Çocuk Gelişimi ve Öğrenme”. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 21/1, (2001): 1-8.
- Çuhadar, Hakan C. . “Müzik ve Müzik Eğitimi”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 25 (2016): 217-230.
- Ertürk, Selahattin. *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelken Tepe Yayınları, 1972.
- Gün Duru, Elvan, Elmas Gün ve H. Ozan Demirtaş. “Müzik Eğitiminin Bilişsel Gelişime Etkisi”. *The Journal Of Academic Social Science Studies* 50, (2016): 117-124.
- İbn Manzûr. *Lisânü'l-Arab*. Beyrut: Dâru Sadır Yayınları, 1994.
- Kahyaoğlu, Yılmaz. “Eğitim ve Müzik Sosyolojisi”. *Sanat Dergisi* 13 (2008): 147-152.
- Koca, Fatih. “İslam Tarihi ve Medeniyetinde Salâlar ve Salavatlar”. Doktora tezi, Cumhuriyet Üniversitesi SBE, 2013.

- Kuzgun, Yıldız. *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: ÖSYM Yayınları, 1997.
- Mütercim Asım Efendi, *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yayınları, 2013.
- Mehmed, Vankulu. *Vankulu Luğati*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yayınları, 2014.
- Öcal, Mustafa. "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/7 (1998): 241-268.
- Öcal, Mustafa. "Türkiye'de Din Eğitimi Tarihi Literatürü". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 6/12, (2008): 399-430.
- Özcan, Nuri. "Cami Musikisi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7: 102, İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Özkan, İ. Hakkı. *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2006.
- Paçacı, Mehmet ve Yasin Aktay. "75 Years of Higher Religious Education in Modern Turkey", *The Muslim World* (Apr 3 2007), pp. 389-413.
- Pırlanta, İsmail. "Hz. Peygamber Döneminde Eğlence Hayatı". *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/1 (Winter 2015): 635-658.
- Sağır, Turan, Engin Gürpınar ve Onur Zahal. "İşbirlikli Öğrenme Yöntemine Dayalı Uygulamaların Çok Sesli Solfej Alan Başarısına Etkisi". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 30/1 (2015): 195-212.
- Sevinç, Muhammet. "İmam Hatip Liselerinde Dinî Mûsikî Eğitiminin Tarihsel Süreci ve Öğretim Programlarının Karşılaştırılması". *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [BOZİFDER]* 11/11 (2017/11): 153-184.
- Tıraşçı, Mehmet. *Türk Musikisi Nazariyatı Tarihi*. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2017.
- Tıraşçı, Mehmet. "İlahiyat Fakültelerinde Okutulan Türk Din Mûsikîsi Dersi Üzerine Bir Değerlendirme", *Route Educational and Social Science Journal* Volume 2(3), (July 2015): pp. 19-35.
- Turabi, Ahmet Hakkı. *Cami Musikisi, Cami Yazıları*. Ankara: DİB Yayınları, 2012.
- Turabi, Ahmet Hakkı. *Türk Din Musikisi* (ed). Ankara: Grafiker Yayınları, 2017.

- Uçan, Ali. *Müzik Eğitimi Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları, 1997.
- Uslu, Recep. “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Müzik Teorisi Eserleri”. *Türkler Dergisi* 12, (Editörler: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- Yeprem, Safa. “İlahiyat Fakültelerinde Müzikal İşitme Okuma ve Yazma Çalışmaları”. *Geçmişten Günümüze Uluslararası Dini Musiki Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (Amasya 2017): 399-409.
- http://ilahiyat.bozok.edu.tr/tr/sayfa/24/ders_mufredatları; http://www.divinity.ankara.edu.tr/?page_id=429 son erişim 17 Mayıs 2018.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=NAZAR%C4%B0YAT son erişim 17 Mayıs 2018.
- https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc031/kanuntbmmc031/kanuntbmmc03105424.pdf son erişim 17 Mayıs 2018.
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> son erişim 17 Mayıs 2018.
- http://ttkb.meb.gov.tr/kurul_kararlari2.aspx?ilk=1&aranan=&tarihi=1985-09-30&kararno=196&sayfa=1 son erişim 17 Mayıs 2018.
- http://ttkb.meb.gov.tr/kurul_kararlari2.aspx?ilk=1&aranan=&tarihi=2014-05-07&kararno=37&sayfa=1 son erişim 17 Mayıs 2018.
- <http://www.sis.itu.edu.tr/tr/dersplan/plan/TEB/200610.html>
- <http://gef.gazi.edu.tr/posts/download?id=71552>
- <https://dbp.erciyes.edu.tr/Program/P3.aspx>